

**Sex, alcool, marijuana și depresie
în rândul tinerilor din România**

*Studiu național cu participarea a peste
10.000 de tineri și 1.200 de părinți*

Cu o prefață de Constantin Bălăceanu-Stolnici
Membru de onoare al Academiei Române

Despre autor

Mihai Copăceanu este psiholog, doctor în medicină, cadru didactic asociat la Universitatea „1 Decembrie 2018” din Alba Iulia. A aprofundat studiile de psihologie prin burse de cercetare la Universitatea din Bologna, la Colegiul Balliol (Universitatea din Oxford) și la Londra a absolvit un program masteral în adicții la Institutul de Psihiatrie (King's College London). A realizat o cercetare doctorală având ca temă starea de sănătate și consumul de substanțe psihoactive în rândul tinerilor sub coordonarea Academicianului Constantin Bălăceanu-Stolnici în cadrul Institutului de Antropologie „Francisc Rainer” al Academiei Române, reușind, în final, să analizeze răspunsurile a peste 10.000 de tineri și peste 1.230 părinți din toate județele țării.

Preocupat de regândirea României, scrie constant pe blogurile Adevărul și colaborează cu presa scrisă, televiziune și radio pe teme de educație, psihologie și cultură.

A publicat 4 cărți: „Freud sau Religia. Totem. Iluzie Critică” (Ed. Agnos, 2008), „Ortodoxie la Oxford. Te-am găsit Doamne! Mărturiile a 12 englezi convertiți la Ortodoxie” (Ed. Deisis, 2010), „Dependența Sexuală” (Ed. Medicală, 2018) și „Drogurile - o carte obligatorie” (Ed. Eikon, 2018).

MIHAI COPĂCEANU

**Sex, alcool, marijuana și depresie
în rândul tinerilor din România**

*Studiu național cu participarea a peste
10.000 de tineri și 1.200 de părinți*

Cu o prefață de Constantin Bălăceanu-Stolnici
Membru de onoare al Academiei Române

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2020

*În memoria iubitului și bunului Mihai Copăceanu (1932-2019),
un susținător constant al dezvoltării mele*

CUPRINS

De ce o astfel de cercetare?	9
Prefață	14
Drogurile nu sunt capricii	16
<i>Academicianul Constantin Bălăceanu-Stolnici</i>	
Un exemplu de știință în acțiune	22
<i>Prof. Dr. Gheorghică Geană</i>	
Esența adolescentului este ascunzișul d-aia părinții nu-l mai cunosc	25
<i>Prof. Dr. Aurel Romilă</i>	
Relația părinți-copil este un factor hotărâtor	31
<i>Dr. Cristiana Susana Glavce</i>	
Toate tipurile de droguri sunt consumate pe toate continentele ...	40
<i>Prof. Dr. Beatrice Gabriela Ioan</i>	
Capitolul 1. Introducere	51
Capitolul 2. Studiu I - În grupul nostru consumul este acceptat, dar nu se abuzează	57
2.1. Metodologie	57
2.1.1. Concluzii	79
2.1.2. Limitele studiului	81
Capitolul 3. Studiu II - Dacă ești prietenul meu, bei cu mine	83
3.1. Metodologie și participanți	84
3.2. Rezultate	85
3.3. Concluzii	96
3.4. Limitele	98

Capitolul 4. Studiul III - Părinții sunt permisivi cu privire la consumul minorilor	100
4.1. Colectarea datelor.	100
4.2. Ipotezele cercetării	105
4.3. Rezultate	106
4.4. Analiza datelor	129
4.5. De reținut	145
4.6. Limitele studiului	149
Capitolul 5. Studiu IV - Studiu Național. Cât consumă tinerii și ce efecte are consumul ?.....	157
5.1. Ipotezele cercetării.....	159
5.2. Rezultate	161
5.3. Consumul de tutun.....	164
5.4. Consumul de internet și jocurile de noroc	169
5.5. Consumul de alcool	171
5.6. Efectele pe termen scurt ale consumului de alcool.....	178
5.7. Consumul de droguri	180
5.8. Tristețe și suicid.....	184
5.9. Relația cu părinții.....	187
5.10. Consum de substanțe și comportament sexual	188
5.11. Agresiuni sexuale	195
5.12. Soluții.....	198
5.13. Testarea ipotezelor.....	199
5.14. Concluzii.....	228
5.15. Limitele studiului.....	230
5.16. Răspunsurile calitative ale tinerilor (metode de a-și face rău, comentarii, remarci cu privire la chestionar).....	233
Capitolul 6. Interviu în profunzime cu un consumator	242
6.1. Concluzii generale	251
6.2. Discuții și viitoare direcții de cercetare	254
Capitolul 7. English summary	257
Anexe.....	279
Bibliografie.....	305

DE CE O ASTFEL DE CERCETARE?

Cartea aceasta, ne prezintă pentru prima dată rezultatele unei cercetări ample de doctorat, *Starea de sănătate și consumul de substanțe în rândul tinerilor din România*, desfășurată pe o perioadă de patru ani (2015-2019) sub coordonarea profesorului Constantin Bălăceanu-Stolnici în cadrul Institutului de Antropologie „Francisc Rainer” al Academiei Române, cercetare susținută public în data de 4 septembrie 2019. După cunoștințele mele este **cea mai mare cercetare efectuată vreodată în România** care analizează aspecte legate de consumul de substanțe în rândul tinerilor. De fapt cred că este singura cercetare doctorală, cel puțin în domeniul științelor socio-medicale, **care a cuprins peste 10.000 de participanți**.

Veți observa că nu este inclusă o parte teoretică a cercetării, deoarece analizele istorice, antropologice, culturale și medicale alături de aspectele psihologice cât și psihoterapeutice ale consumului de substanțe au fost publicate anterior în volumul *Drogurile, o carte obligatorie* (Ed. Eikon, București, 2018), o carte de mare interes mai ales pentru părinți și adolescenți. Ambele părți dacă ar fi fost cuprinse într-un singur volum ar fi însemnat o lucrare mult prea amplă. Practic vorbind, lucrarea de doctorat a cuprins 7 capitole teoretice. *Primul capitol* a inclus motivația și scopul lucrării, drogurile în istoria umanității, epoca pietrei cioplite-Paleolitic, Vechiul Testament, Egipt-studiul mumiilor, China, Africa și Europa. *Capitolul al doilea* a analizat perspectiva antropologică a drogurilor cu specific pe șamanism, cu precizări ale cercetărilor lui Mircea Eliade și Ioan Petre Culianu și cu comentarii despre antropologia consumului de tutun și alcool. *Capitolul al treilea* făcea referire la aspectele culturale ale consumului de droguri, incluzând teorii cultural explicative, drogurile, vracii, șamanii, drogurile și muzica, religia, sexualitatea, drogurile în cultura română și o nouă cultură a drogurilor, cultura online. *Capitolul al patrulea* de mai scurte dimensiuni, cuprinde o analiză a aspectelor economice, traficul de droguri, infracțiunile, cifre despre consumul de droguri în Europa și România, studii europene și naționale. *Capitolul*

al cincilea cuprinde aspectele medicale ale consumului de substanțe, diagnosticul dependenței, neuropsihologia și neurobiologia dependenței, efectele fizice și psihice ale consumului de substanțe. *Capitolul al șaselea* prezenta tratamentul dependenței, intervenții psihoterapeutice, psihoterapia cognitiv comportamentală, terapia de grup, terapia de familie și consilierea maritală și recuperarea spirituală. *Capitolul al șaptelea* aborda strict drogurile și adolescența. De ce tinerii consumă droguri, de ce reprezintă o categorie vulnerabilă, care sunt factorii de risc și factorii protectivi, ce rol are personalitatea, efectele negative ale consumului de alcool și droguri pentru copii și tineri, efecte asupra sănătății mintale, efecte la nivel social, accidente rutiere, violențe, drogurile și comportamentul sexual. Tot aici se regăsesc date statistice cu privire la consumul de substanțe în rândul tinerilor și mai ales la măsurile Guvernului României și acțiunile societății civile. Poate cel mai important subcapitol este cel dedicat măsurilor eficiente de reducere a consumului de substanțe în rândul tinerilor. *Capitolul al optulea*, de mari dimensiuni (161 de pagini) conținea prezentarea rezultatelor cercetării cu toate cele patru studii. În total, lucrarea de doctorat a cuprins 364 de pagini. Întreaga teză de doctorat a fost publicată la câteva săptămâni după susținere (în octombrie 2019) pe platforma Ministerului Educației Naționale într-un registru educațional integrat tocmai pentru a descuraja orice încercare de plagiat (www.rei.gov.ro).

Scopul cercetării doctorale a fost de a evalua starea de sănătate și consumul de substanțe psihoactive în rândul tinerilor din România. Astfel, pentru a atinge acest scop au fost dezvoltate 4 studii, fiecare studiu reprezentând o etapă în cadrul cercetării. Prima etapă a însemnat derularea unor focus-grupuri cu adolescenți cu vârste cuprinse între 14-17 ani (20 de participanți) în licee din Sibiu. După analiza focus-grupurilor, etapa a II-a a cuprins culegerea unor informații pe baza unor chestionare autoadministrate tinerilor pe suport pix-hârtie, tinerii având vârsta cuprinsă între 14-17 ani. Au participat 253 de adolescenți din 5 școli și licee din Sibiu. Având la bază analiza primelor rezultate, etapa a III-a a avut în vedere opinia, cunoștințele și atitudinea părinților. În acest sens a fost dezvoltat un chestionar on-line exclusiv pentru părinți, la care, în urma distribuirii au răspuns 1.235 de părinți. În final, ultimul studiu, a reprezentat o cercetare mai largă, peste 10.000 de tineri (10.114) care au răspuns la

un chestionar on-line, special creat pentru scopul acestei cercetări, care aborda consumul de tutun, alcool, droguri, ideea suicidară, efectele pe termen scurt ale consumului de substanțe și comportamentul sexual. Rezultatele sunt îngrijorătoare și deopotrivă alarmante.

Tinerii consumă tutun, alcool și droguri într-un mod care poate fi dăunător sănătății personale și familiale. În România, Agenția Națională Antidrog prin centrele regionale a efectuat pe parcursul ultimilor ani câteva studii pe plan național arătând cum consumul de substanțe psihoactice este în creștere în special în ceea ce privește consumul de marijuana. De fapt, marijuana este pe primul loc în România la consum și trafic. În 2015, UNICEF publica un studiu despre normele sociale ale adolescenților care influențează comportamentele de risc. Pe lângă aceste două studii naționale și alte câteva articole ale unor cercetători, nu am identificat studii de impact, la nivel național, care să redea o imagine în detaliu a consumului de tutun și substanțe psihoactive în rândul adolescenților. Desigur putem face referire la monitorizarea la nivel european (ex. European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) unde România este comparată alături de celelalte țări europene. Însă cu toate acestea, există câteva deficiențe în ceea ce privește cercetarea temei și resursele din literatura de specialitate, în contextul țării noastre, în mod specific.

Mai mult decât atât am constatat o abordare medicală cu accent pe tulburarea de dependență și tratament (faza târzie) și de cealaltă parte o serie de campanii de prevenire a consumului care se adresează la nivelul populației generale, deci vorbim fie de persoana ajunsă deja în stadiul de dependență, fie de persoana care nu este la risc. Ce lipsește din cercetarea psihosocială – cercetarea este tocmai abordarea efectelor pe scurt asupra sănătății tinerilor a abuzului de substanțe cu accente pe aspecte psihologice (ex. ideea suicidară) și relația adolescenților cu părinții. Care sunt tinerii dintr-un grup oarecare care ajung să abuzeze de substanțe, să consume în mod periculos pentru sănătatea și viața lor? De asemenea, nu am identificat studii care să-și propună să evalueze opinia tinerilor cu privire la oportunitatea utilizării unei aplicații on-line în reducerea efectelor negative ale consumului de substanțe.

În România, în ciuda popularizării serviciilor de psihologie și psihoterapie, numărul celor care apelează la aceste servicii este destul de redus sau doar în cazuri extreme și grave. Eficacitatea intervențiilor pentru abuzul de alcool, în Occident, este bine stabilită. În ultimii 10-15 ani comunitatea cercetătorilor și a profesioniștilor din sănătatea mintală au înțeles necesitatea dezvoltării unor metode de intervenție alternative. Însă nu se cunosc prea multe aspecte despre efectele intervenției rapide pe baza social media, doar câteva aplicații se referă la schimbarea comportamentelor de utilizare a alcoolului fiind necesare mai multe studii pentru a examina eficacitatea tehnologiei mobile în studiile de intervenție în consumul de alcool. Totodată, nu există date suficiente privind cercetarea în intervențiile eficiente în cazul tinerilor și în special în cazul adolescenților. Deci, este nevoie de o metodă alternativă, nouă și rentabilă de a furniza intervenții comportamentale pentru a reduce daunele cauzate de abuzul de alcool, iar această metodă alternativă ar putea utiliza mijloacele tehnologiei mobile și social media. După cunoștințele mele există o singură aplicație pentru monitorizarea consumului de alcool intitulată **Alcoholhelp**, dezvoltată de organizația ALIAT cu sprijinul financiar al Heineken Romania, care se adresează persoanelor cu probleme mici și medii legate de consumul de alcool, gratuit, anonim și confidențial.

Cercetarea aceasta și-a propus să folosească tehnica modernă online pentru a interacționa cu câți mai mulți tineri, prin dezvoltarea unor chestionare online care să fie distribuite la o populație cât mai largă prin intermediul site-urilor de socializare atât de mult folosite de adolescenți. Și a fost un succes.

Vă mărturisesc că cercetarea, prezintă o motivație și un interes personal, subiectiv. Pe scurt, tema de față *Starea de sănătate și consumul de substanțe în rândul tinerilor din România* aparține ariei de cercetare încă din anii studiilor universitare și postuniversitare de psihologie în România și Marea Britanie. Lucrarea de licență în psihologie a abordat adicția sexuală, teza de disertație de la finalul programului de masterat de la Institutul de Psihiatrie din cadrul Colegiului Regelui din Londra a analizat atitudinea a 198 dependenți de heroină, iar studiile postuniversitare de la Oxford au analizat consumul de alcool în rândul tinerelor. Ulterior, ca psiholog și consilier adicției în mediul penitenciar, am derulat programe de grup (24 de ședințe) cu peste 110 persoane private de libertate cu

antecedente în consumul de substanțe. În același timp am furnizat servicii de consiliere psihologică elevilor din cadrul a 8 școli și licee din Sibiu, unde o bună parte dintre aceștia aveau probleme legate de consumul de substanțe. Sper să fie o lectură frumoasă, ușoară și plăcută, iar informațiile regăsite aici să fie de folos. Vorba unei adolescente „o carte este o investiție”, iar valoarea ei poate fi pentru întreaga viață.

PREFAȚĂ

Lucrarea domnului Mihai Copăceanu are la bază teza de doctorat în antropologie medicală pe care autorul a realizat-o sub conducerea mea, așa îl cunosc bine pe autor dar și lucrarea respectivă.

Pe domnul Copăceanu îl cunosc încă din vremea studenției sale și a perioadei de pregătire a sa de la Universitatea din Oxford. Totdeauna am prețuit seriozitatea sa, tenacitatea și puterea sa de muncă dar și pasiunea cu care se angajează în cercetarea științifică.

Tema abordată în această carte este tristă, dar plină de interes pentru antropologie, științele creierului, medicina preventivă, curativă și recuperatorie, pentru criminalistică, științele juridice și nu în ultimul rând pentru liderii politici. Autorul a fost însă atent și la interesul deosebit pe care tema sa o are pentru părinți (și membrii familiei).

Autorul ne prezintă patru studii ale sale, o trecere în revistă a problemelor ridicate de consumul și dependența de droguri și o mulțime de comentarii și reflexii ca și de sfaturi practice legate de toxicomanie.

Nu trebuie să uităm că problemele prezentate sunt vechi, de când a apărut omul, dar că au căpătat un aspect grav, chiar extrem de grav de la sfârșitul anilor 1960 după revoluția contra-culturală a tinerilor americani din California. Consumul și dependența de droguri au devenit o plagă planetară care dacă își continuă dezvoltarea poate deveni chiar o cauză a dispariției speciei noastre.

Autorul subliniază foarte bine existența unei determinări genetice multigenice dar și a unei determinări socioculturale care se dovedește a fi dominantă. Rolurile ambianței sociale, a familiei și a instituțiilor de educare ale adolescenților și tinerilor sunt esențiale. Din nefericire este necesar și un sistem juridico-polițienesc dat fiind

aspectele infracționale (chiar din clasa crimei organizate) care sunt generate de consumul de droguri și de goana fără scrupule a prea multor ticăloși după bani.

Autorul mai atinge și problema recentă a dependenței de internet (și în general de dispozitivele IT) ca și aceea străveche a unor aspecte infracționale din domeniul vieții sexuale.

Lucrarea se bazează pe experiența autorului, pe o documentare bogată și actuală și pe cercetări personale riguroase și fiabile făcute „on line” și „face to face”. Este scrisă într-un stil plăcut și clar.

Sunt convins că acest volum va fi de un real folos pentru cei ce vor să cunoască problema consumului și dependenței de droguri dar și pentru toți oamenii de bună credință care vor să contribuie la lupta împotriva acestei năpaste cumplite.

Constantin Bălăceanu-Stolnici

Membru de onoare al Academiei Române

DROGURILE NU SUNT CAPRICII

Constantin Bălăceanu-Stolnici

Om de știință român (născut la 6 iulie 1923), medic neurolog, profesor de Neuropsihologie și Anatomie a Sistemului nervos, membru de onoare al Academiei Române, Director onorific al Institutului de Antropologie „Francisc I. Rainer” al Academiei Române. A fost asistent al marilor profesori, academicienii Nicolae Ionescu-Sisești și Grigore T. Popa, este promotor al studiilor de neurocibernetică și geriatrie în România. A profesat ca medic specialist neurolog la Spitalul Colentina (1952-1957), Spitalul Dr. Cantacuzino (1957-1965), Spitalul „Gheorghe Marinescu” (1965-1975), ca medic primar geriatru și șef de secție și ulterior director la Institutul Național de Gerontologie (1974-1991). Descendent al Bălăcenilor, veche familie boierească aparținând nobilimii pământene, căreia în secolul al XVII-lea aula imperială vieneză i-a conferit titlul de conte al Sfântului Imperiu Romano-German și i-a concesionat stema. În perioada 2015-2019 a coordonat lucrarea de doctorat a autorului.

Extras din discursurile de la prezentarea tezei (4 septembrie 2019, Institutul de Antropologie „Francisc Rainer” al Academiei Române)

După cum vedeți această teză se detașează de rutina noastră obișnuită prin subiect, prin capacitatea celui care vorbește și prin prezența destul de bogată și de complexă care se găsește în jurul nostru. Teza aceasta este rezultatul unei munci, nu numai de patru ani, eu îl știu pe domnul Copăceanu de când era student și îmi trimitea emailuri de la Sibiu de la Oxford de unde tot pelegina. Subiectul m-a interesat și pe mine pentru că de ani de zile sunt angajat într-o activitate de luptă împotriva consumului de droguri. Teza pe care a prezentat-o este mult mai bogată și mai interesantă decât prezentarea făcută, care a fost așa o prezentare mai puțin academică, extrem de convingătoare care a avut calitatea să arate nu atât caracterul științific al operei cât angajarea emoțională a autorului și asta e un lucru foarte rar. El a intrat în această teză fiind angajat emoțional și ați văzut din însăși retorica dânsului și felul acesta conversativ pe care l-a folosit, că este angajat emoțional. Această teză subliniază câteva lucruri importante.

În primul rând distruge mitul că acest consum de droguri este doar în societatea modernă pe când am văzut șamanul în transă, deci consumul de droguri este încă din Paleolitic. Deci, este un element fundamental din punct de vedere antropologic legat de specia noastră. Sigur că la început a fost în contextul unui anumit ceremonial, anumitei viziuni spirituale. Eu am asistat la transformarea aceasta în anii 60-70 când dintr-o dată, când consumul de droguri era un fenomen sporadic, a ajuns un fenomen de masă, de exemplu în California, legat de revoluția societății.

Al doilea lucru important este acest consum de droguri și aceste dependențe nu sunt capricii, nu sunt întâmplătoare, ci sunt determinate pe structuri cerebrale pe care le avem (mecanisme de plăcere, mecanisme care dau dependența).

Al treilea lucru vine cu un aspect extrem de delicat și important din toate punctele de vedere care este responsabilitatea consumatorului de droguri. El este sub apăsarea genetica sale. Este la ora actuală o serie întreagă de gene care sunt implicate în consumul de

droguri. Comportamentul uman depinde o parte de genetică, o parte de mediu (familie, școală).

Lucrarea aceasta vine cu cercetări pe teren, nu una, patru, patru cercetări originale, desigur că este o interdependență între ele pentru că se referă la aceeași temă. Aduc o serie de date statistice, interpretări care ne arată două lucruri: întâi grozăvia acestei pacoste care s-a așternut peste planeta noastră și împotriva căreia dacă nu luptăm o să ajungem la dispariția speciei și indiferența autorităților. După aceea, tema aceasta aduce un alt aspect extrem de interesant și important: pătrunderea noilor tehnici în cercetarea științifică, foarte multe droguri se vând online ceea ce scapă controlului poliției. Cercetarea a făcut apel la instrumente online. Este pe cale să producă o nouă dependență: dependența digitală.

Teza abordează un subiect de interes general dar și de unul deosebit pentru antropologia medicală dat fiind marea extindere actuală a consumului de droguri cât și gravitatea efectelor sale asupra sănătății, gravitate cu atât mai importantă cu cât acest consum afectează în special tinerii.

Cercetările și textul autorului sunt conforme titlului și proiectului inițial al lucrării. Informarea sa se bazează pe o literatură de specialitate recentă cuprinzând 53 de cărți, 148 de articole și 22 de linkuri. Nu mai insist asupra stilului care este un stil academic, ușor de citit și de înțeles, însoțit de grafică necesară.

Partea generală (de 138 pagini) cuprinde 7 capitole bine întocmite conținând informații numeroase, interesante, utile și în concordanță cu tema tezei. Capitolul 1 cuprinde o trecere în revistă a modului cum s-a desfășurat consumul de droguri în cursul istoriei umanității începând cu Paleoliticul. Autorul insistă așa cum insistăm și noi la cursurile noastre, consumul de droguri nu e o problemă a modernității ci începe demult din Paleolitic și se continuă în diferite culturi și diferite popoare.

Autorul ne prezintă consumul de droguri în Egipt, China și Africa. Deosebit de interesat este studiul consumului de droguri în lumea Vechiului Testament, ceea ce este interesant (datorită educației dânsului), Vechiul Testament rămâne una dintre elementele

fundamentale ale culturii noastre. În capitolul 2 autorul descrie consumul de droguri din punctul de vedere al antropologiei culturale și al sociologiei. Interesantă este și implicarea lui Mircea Eliade și a lui Petre Culianu (pe amândoi i-am cunoscut, erau mari fumători, mari fumători) care aparțin unei antropologii culturale foarte îndepărtată de consumul de droguri. Aspectele culturale ale acestui consum sunt aprofundate în capitolul 3 care începe cu rolul șamanismului (este o trecere pitorească în revistă a rolului pe care consumul de droguri l-a avut sub aspect pozitiv în istoria culturii noastre) și se încheie cu cel al internetului (al culturii IT sau culturii de discotecă). În capitolul 4, Mihai Copăceanu ne prezintă un tablou terifiant (dur, înfiorător) al amploarei populației ce consumă droguri (20% din populația pământului cu vârste între 16 și 64 de ani) ceea ce indică gravitatea acestui consum la nivel planetar dar analizează și mărimea cantităților traficate și valoarea monetară a lor ceea ce explică puterea financiară și a impactului social (prin corupție) al producătorilor și distribuitorilor de droguri din lume. Autorul ne arată și amploarea consumului de droguri în România atrăgând atenția că țara noastră nu este numai consumatoare dar se află și pe drumul balcanic al importului drogurilor din Europa.

Capitolul 5 este unul din cele mai importante și bine descrise. Se referă la neurobiologia consumului și dependenței de droguri și la unele aspecte medicale (în special semiologice). El nu este anatomist dar capitolul este o foarte frumoasă descriere a structurilor neurologice implicate în acest fenomen, o descriere care poate să figureze în orice tratat de neurobiologie a structurilor respective, a funcțiilor lor și a modului în care sunt implicate în consumul de droguri. Este o mașinărie pe care o avem în capul nostru și care are o importanță foarte mare pentru că ea discriminează indirect consumatorul de droguri de pedeapsă penală. Asta a fost pledoaria pe care am făcut-o: consumatorul și dependentul de droguri să nu mai fie considerat în societatea modernă ca un infractor ci ca un bolnav care suferă pentru că s-a dezvoltat ceva patologic în mecanismul acesta. În multe țări, în Singapore indiferent ce, îl împușcă.

Foarte bine este descris sistemul de recompensă și hedonic din mezencefal, trunchiul cerebral și striat, din sistemul limbic și cortex și

lobul prefrontal. Aspectele clinice legate de consumul, consumul cu risc, de abuz și de dependență sunt descrise și analizate corect. Efectele clinice sunt prezentate competent pentru diferitele categorii de droguri. Autorul face dese referiri la manualul DSM IV. Analizează foarte bine și foarte prudent, nu abordează problema fenomenelor acute și dramatice, ale sevrajului, ale supradozării. De asemenea abordează aspectele medicale fără să ție seama (dar nu îi fac o vină) a complicațiilor medicale ca SIDA, hepatita, pentru că ei folosesc seringile fără niciun fel de igienă, duceți-vă să le vedeți cum le folosesc, cum le trec de la unul la altul, o nenorocire. Atinge o problemă importantă și anume suicidul, într-adevăr este o complicație patologică a consumului de droguri.

Capitolul 6 se referă la aspectele terapeutice legate de dependență pe care le prezintă sub variatele sale: farmacologic, psihoterapeutic, terapiile de cuplu și de grup, hipnoză. Menționează și o recuperare spirituală realizată de organizații religioase. Capitolul are un optimism care nu este întotdeauna prezent în practică. Ceea ce constituie una din cauzele gravității dependenței. Pe bună dreptate nu a menționat tratamentele de sevraj, ale celor ce au consumat o supradoză și bineînțeles tratamentele complicațiilor consumului de droguri (mai ales al diferitelor infecții HIV, hepatită etc.) care nu se încadrează în preocupările acestei teze. Capitolul 7 este unul dintre cele mai interesante, în general pentru tema consumului de droguri cât și pentru modul cum a fost gândită această teză. Autorul prezintă diferitele teorii privind psihologia adolescenței, inclusiv cea psihanalitică. Mai interesantă este prezentarea factorilor de risc și a celor protectori care sunt analizați pe scurt dar competent. Autorul nu se mulțumește să ne arate de ce tinerii sunt atât de expuși consumului de droguri dar descrie și mijloacele de a proteja adolescenții și tinerii. Propune programe de reducere a disponibilului de droguri, de creiere a unor preocupări și nevoi înlocuitoare și a unor explicații legate de periculozitatea drogurilor. Insistă asupra faptului că toată această complicată activitate protectoare nu trebuie lăsată numai pe seama instituțiilor Statului, dar trebuie preluată și de familie și de societatea civilă prin inițiativele personale și prin ONG-uri. Prezintă pe scurt și situația din România. Este un capitol ce merită dezvoltare sub forma unui articol. Cu acest capitol se încheie partea teoretică (generală) a tezei care satisface pe deplin exigențele cerute. Ar putea fi publicată și